

Е

ЕВОЛЮЦІЯ ЗЛОЧІННОСТІ –

процес розвитку, поступових безперервних кількісних змін у сукупності злочинів одного або кількох видів, що мають масовий характер і закономірно повторюються у країні або окремому регіоні протягом певного періоду часу, внаслідок якого виникає новий якісний стан злочинності (див. *Злочинність*).

Злочинність має історичне походження, вона існувала в усі часи та була причинно пов'язана з явищами і процесами, що відбуваються в суспільстві. Відповідно його політичні, економічні, соціальні та гуманітарні трансформації завжди викликали зміни злочинності, а також зміни у способах і засобах вчинення злочинів. Стан злочинності змінюється не тільки з плином часу і в просторі, він також залежить від змісту, тенденцій, причин та умов самої злочинності, тобто вона сама себе породжує. Разом з тим змінюється і коло діянь, які держави вважають злочинними: відбувається постійна криміналізація діянь, що стають суспільно небезпечними, і декриміналізація вчинків, що втрачають суспільну небезпеку.

На першому етапі розвитку людства (за первіснообщинного ладу), коли ще не було держави і кримінального права, вже існували об'єктивно небезпечні для суспільства діяння, такі як вбивства,

розбої, грабежі тощо. Ці діяння були злочинними, оскільки вони засуджувалися і каралися спільнотою, яка водночас встановлювала табу, заборони, що передавалися в усній формі від покоління до покоління.

У Давньому Римі набули поширення вбивства, релігійні злочини, крадіжки, що переслідувались і жорстоко каралися Римською державою від імені римського народу. Тяжким державним злочином визнавався замах на безпеку державних устоїв, порушення порядку правління, образа принцепса, імператора, нечестя і т. ін.

У Середні віки визначальною рисою суспільного життя стала панівна роль релігії, що забезпечувалася Католицькою Церквою. Відповідно засуджувались і безжально каралися богохульство, невіра, святотатство, блюзнірство, чаклунство, ересь, язичництво, крадіжка з храму.

Прискорений соціально-економічний розвиток у 19 ст. супроводжувався розпадом традиційних зв'язків і відносин у суспільстві, поглибленням соціального розшарування, збільшенням міграційних потоків, люмпенізацією частини населення, що ставало основою для зростання злочинності. Відбувалося не лише кількісне зростання злочинності, але змінювалися її якісні характеристики. Одним із проявів цього стала професіоналізація злочинності.

У 20 ст. домінуючою стає корислива злочинність. Набуває поширення насильницька злочинність, чому сприяють тероризм, політичний та релігійний екстремізм, сепаратизм, політична корупція, яка розчищує шлях до диктатури, про що свідчать, наприклад, політичні репресії в СРСР.

Аналіз тенденцій розвитку злочинності на початку 21 ст. свідчить про погіршення загальної криміногенної ситуації, активне проникнення представників злочинного світу практично в усі сфери життя. Відбувається інтенсивна криміналізація економіки. Політичні злочини терористичної, екстремістської, корупційної спрямованості набули транснаціонального характеру. Переважає насильницька злочинність. Найнебезпечнішим і широко поширеним насильством у сучасному світі є вчинення злочинів проти життя і здоров'я людей із застосуванням холодної та вогнепальної зброї, особливо гранат, мін та інших вибухових пристроїв. Зростає організована злочинність.

Головними детермінантами злочинності в усі часи були і залишаються соціально-економічні причини, виражені в найбільшій соціальній несправедливості, на яку нашаровуються багато інших обставин, при цьому соціально-економічні причини фарбуються в той чи інший політичний, ідеологічний, національний, релігійний або психологічний «колір».

Отже, Е. з. є складовою історії розвитку людства. Кожній епосі властива злочинність, що представлена певними видами злочинів, які превалюють. Водночас є злочини, що існували завжди. Саме вони визначають суспільну небезпеку злочинності.

Лит.: Дриль Д. А. Учение о преступности и мерах борьбы с нею. СПб., 1912; Лунев В. В. Преступность XX века: мировые, региональные и российские тенденции. М., 2005; Звизжова О. Ю. Эволюция преступности на различных этапах развития общества: дис. ... канд. юрид. н.: 12.00.08 / М.,

2013. URL: <http://www.dissercat.com/content/evolyutsiya-prestupnosti-na-razlichnykh-etapakh-razvitiya-obshchestva>.

В. І. Тимошенко.